

Könyvismertető – Book review

BÁNDI GYULA (2022): *Környezetjog*. Budapest, Szent István Társulat, 610 p. ISBN: 9789636120306

Összefoglaló: A Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója gondozásában 2022 év végén megjelent kötet a Magyar Tudományos Művek Tára szerinti tudományos besorolású mű, amelyben a tudományos jelleg mellett felfedezhetők az egyetemi tankönyv és a szakmai kézikönyv jellegzetes jegyei egyaránt. Olyan átfogó és részletes kötet, amely nemcsak az egyetemi hallgatónak, hanem a környezetjoggal a gyakorlatban foglalkozó szakembereknek is aktuális iránytűként szolgál.

Abstract: The book, published by the Szent István Társulat Publishing House of the Holy See at the end of 2022, was classified as scientific by the Hungarian Science Bibliography. In addition to its scientific nature, the reader will discover the characteristic features of both a university textbook and a professional manual. It is a comprehensive and detailed volume that serves as a strong basis not only for university students, but also for all kind of professionals dealing with environmental law in practice.

Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok megvalósulása körében – a tiszta víz, a szegénység felszámolása, fenntartható energia- és földgazdálkodás, az éghajlatváltozás kezelése és további célok mellett –, a minőségi oktatás kiemelt cél.¹ Eszerint a mindenki számára hozzáférhető minőségi oktatás és az egész életen át tartó tanulás lehetősége lényeges szerepet játszik az egyének teljes és produktív életének biztosítása szempontjából, illetve a fenntartható fejlődés megvalósításában. A célok értelmében 2030-ra gondoskodni kell arról, hogy minden tanuló elsajátítsa a fenntartható fejlődés előmozdításához szükséges ismereteket és készségeket, az emberi jogok, a béke és az erőszakmentesség kultúrájának előmozdítása vonatkozásában.

Napjaink oktatáspolitikai törekvéseinek egyik központi fogalma eközben a gyakorlatias tudás, melynek alapvető jellemzője a valósághoz kötöttség, az alkalmazhatóság, a tapasztalattal alátámasztott tudás és ismeretanyag.

A természettudományos tárgyak ismerete önmagában még nem elégséges, hiszen ezen empirikus tudományoknak legfeljebb leíró szerepük lehet a hármás környezeti válság (klímaváltozás, szennyezés, biodiverzitás rohamos csökkenése) természeti és társadalmi jelenségei szempontjából. Azon kérdés megválaszolására, hogy mit és hogyan kell tennünk – milyen gazdasági-társadalmi-jogi-politikai struktúrát kell létrehoznunk a természeti környezet megóvására – önmagukban még nem alkalmasak, megkívánják a környezetjog ismeretét is.

Hazánkban jelenleg nyolc egyetemen folyik jogászképzés és ma már ezek mindegyike oktat valamilyen környezeti témájú tárgyat, illetve környezetjogot. Ugyanakkor környezetjogi oktatás megjelenik a nem jogi felsőfokú oktatásban is olyan tudományterületeken, amelyeknek a környezetjoggal határterületei, közös metszetei vannak. Az európai uniós vonatkozásokat is ismertető hazai környezetjogi kötet aktualizált és bővített kiadásának létjogosultságát nemcsak a jogtudományi- és más tudományterületek környezetjogi oktatása indokolja, hanem a társadalom értékrendjének aktuális változásai által előidézett igények is. Ez egyrészt a társadalom tagjai és a környezetterhelő vállalkozások környezeti érzékenységének fokozódását jelenti, másrészt a munkaerőpiac növekvő elvárásai a jól képzett, naprakész természetvédelmi szakemberek-, és környezetjogi ismeretekkel rendelkező jogászok iránt.

A fenti némiképp hosszabb bevezető gondolatok okát a recenzeált kötet súlya adja. A Bándi Gyula tanszékvezető professzor által szerkesztett Környezetjog kötet a környezetjog alkalmazásában csakúgy, mint oktatásában megkerülhetetlen. A szerkesztő és szerző professzor emberöltőnyi, hazánkban és külföldön is elismert tudományos munkája és az ehhez kapcsolódó gyakorlati tapasztalata garancia a *kötet kódex jellegének egységére*.

---

¹<https://www.undp.org/sustainable-development-goals>

A további kilenc szerző egy-egy munkája a környezetjognak egy-egy részterületét mutatja be. Így a kötet a környezetjog *általános és különös szabályozási területeit* is áttekinti, miközben a teljes szöveget áthatja a szerkesztő professzor által megteremtett rendszerszemlélet a tényleges elvektől, illetve az elvi kérdésektől (jogi elvek, környezethez való jog vagy szabályozási módszertan) kiindulva a technikai fejlődés és a globális válságok által egyre inkább bonyolulttá váló jogterületek bemutatásáig. A kötet áttekintést ad a környezetjogi szabályozási területek *alapvető intézményeiről*, meghatározó jogi-, gazdasági és egyéb (így önszabályozó elemek, nemzetközi soft law elemek stb.) szabályozó eszközeiről, anélkül, hogy a számos változót tartalmazó részkérdésekben túlságosan elmerülne. Tárnyilagos megfogalmazásaiban ez az *időtálló rugalmasság* mutatkozik meg, a legmodernebb technikák, technológiák elemzése (mint például a klímatudomány, energiaszabályozás, vegyi anyagok és ipari balesetei kockázat, a biotechnológia) kapcsán is.

A környezetjog az a szabályozási kérdéskör, amelyet az *EU hatások* talán legközvetlenebbül érnek, így az uniós és hazai jog együtt, egy rendszerben kerül bemutatásra. Ezen összefonódás miatt tartalmaz a kötet számos hivatkozást az EU Bíróság gyakorlatára is, amely a jogalkalmazás érzékeny területeire világít rá. Ugyancsak szoros a kapcsolat a *nemzetközi joggal*, amely egyre nagyobb teret biztosít a környezetvédelmi tárgyú együttműködésnek.

A kötet számos pontján megjelennek a tárgyalt szabályozási terület etikai szempontjai, illetve a nemzetközi környezetjog fejlődésével párhuzamosan az *egyes pápai enciklikákban megjelenő teremtésvédelmi vonatkozások*. Az etikai kérdésfelvetések a szabályozás mélyebb megismerésére és további kérdések megfogalmazására, tovább gondolkodásra inspirálják és invitálják az olvasót.

A hűsz fejezetre tagolt mű bevezetőjében tisztáz minden olyan alapvető fogalmat, amely a környezetjog rendszerének megismeréséhez elengedhetetlen. A fogalmak értelmezéséhez a *környezetjog történetének* rövid bemutatását és a *teremtésvédelmi vonatkozások* néhány kiemelt szeletét kínálja. A kötet számos pontján találkozhat az olvasó azokkal az elvi-etikai alap tételekkel, amelyek az Apostoli Szentszék megfogalmazásában ugyanúgy jelen vannak, mint az ENSZ által kiadott sokoldalú, környezeti és fenntartható fejlődési vonatkozású nyilatkozatokban. Így például a természeti erőforrások ésszerű használata, a környezeti hatások együttes értelmezése, a fejlődő országok érdekeinek figyelembevétele csakúgy, mint az összehangolt cselekvés.

A későbbiek megértését hivatott segíteni a kötet második fejezete is, amely a *környezetjog elveinek* kialakulását, alkalmazásának útját, valamint az egyes *elvek tartalmát* mutatja be. Az elvek szerepe és lehetséges csoportosításuk mellett az olvasó megismerheti az EU Bíróság vonatkozó gyakorlatát is. Az első két

fejezetben leírtak áthatják és értelmezni segítik a könyv további fejezeteiben leírtakat, szerepük ezáltal hasonló egy jogszabály preambulához.

A harmadik fejezet a *környezethez való jog* alapjogok között elfoglalt helyét mutatja be, illetve második részében ismerteti azokat a magyar vonatkozásokat, amelyek az Alkotmánybíróság tevékenysége nyomán bontakoztak ki. Ennek során különös hangsúlyt fektet az Alaptörvény hatályba lépését követő időszakra, ahogy az Alkotmánybíróság az alaptörvényi rendelkezések értelmezésével fokozatosan töltötte meg tartalommal az egyes, környezetre vonatkozó rendelkezéseket.

A *környezetjog szabályozási módszertanának* ismertetésével a negyedik fejezet ismerteti azoknak a lehetséges eszközöknek és szabályozási módszereknek a tárházát, amelyekkel az ember és környezet kapcsolata jellemezhető, alakítható, változtatható, és egyben irányítható.

Az ötödik fejezetben külön is bemutatott *Európai Unió környezetjog* azt a folyamatot tárja fel a jogintézmények történeti kialakulásának útján, ahogy a környezeti szemlélet egyre hangsúlyosabbá vált az európai stratégiai döntéshozatalban. Az Európai Unió környezetjogban alkalmazott általános jogelveket követően az EU másodlagos jogában és a hazai környezetjogban fellelhető intézmények vázlatát adja. Ezek között adnak elsődleges eligazítást, az EU szabályozási eszközeinek közös elemeiként, az *értelmezést segítő eszközök*, amelyek különösen az EU környezetjogban, az egységes értelmezés okán, töltenek be hangsúlyos szerepet, nem megfélelkezve a hazai alkalmazás terén is nélkülözhetetlen mivoltukról.

Mint minden, a környezetben vagy az ahhoz kapcsolódó emberi magatartásban változást elindítani szándékozó cselekvés, környezeti szabályozási tevékenység legelső állomása a *tervezés*. A kilencedik fejezet éppen ezért a tervezési szabályok általános kereteit mutatja be. Ezután a cselekvés következő foka: a *szabályozási módszerek* részletesebb ismertetése következik, rámutatva a lehetőségek széles tárházára. Ennek során megismerheti az olvasó a megelőzést szolgáló közigazgatási jogintézményeket, illetve a közigazgatás közvetlen beavatkozását jelentő intézményeket, mint amilyen a környezeti hatásvizsgálat. A *gazdasági szabályozás* eszközeinek körében is hangsúlyt kap az EU Bíróságának gyakorlata is. Az egyre inkább teret hódító és hosszú távon előremutató eredményekkel kecsegtető *ön szabályozás* különös jelentőségét a társadalmi és az egyéni *felelősségvállalás* adja. Majd minden eddiginek egyik alapvető eszközét, az *ellenőrzés* intézményét mutatja be.

A *környezetjogi felelősség* kérdései is külön fejezetet kaptak: az EU jog vonatkozásában érvényesülő felelősségi rendszer adja azt a keretet, amelyben a hazai felelősségi rendszer is működik, illetve megismerhető.

Az *állami intézményvédelmi kötelezettségek* a tizenhatodik fejezetben bemutatják a tagállamokkal szemben támasztott Európai Unió elvárásokat, valamint azokat az intézményeket, amelyek a magyar állami szervezetrendszerben a környezetvédelmi állami feladatokat ellátják. Így a parlament szerepe után a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes, a kormány, az Országos Környezetvédelmi Tanács, az ügyészségek és bíróságok, minisztériumok, valamint az önkormányzatok környezetjogi feladatait és tevékenységét mutatja be a szerző.

A következő fejezetek a *környezetjog és más jogágak – jobbjára magyar vonatkozású – közös metszeteit* mutatják be. Elsőként a *polgári jog* környezetvédelmi eszközeit mint az állami beavatkozás lehetséges formáit, a jogalanyokra vonatkozó szabályozást, a dologi jogi- és kötelmi jogi környezetvédelmi elemeket.

A környezet *büntetőjog* általi védelme ismertetése körében elsőként az Európai Unió követelményeit ismerheti meg az olvasó. Konkrét tényállások ismertetését követően a jogi személy büntethetőségének egyes kérdései-, valamint a büntetés kiszabása során felmerülő halmazati kérdéseket tár az olvasó elé.

A *nemzetközi környezetjog* fejezetének jelentőségét adja, hogy a környezet- és természetvédelmi szabályozás egyfajta bölcsőjének a nemzetközi jogot tekintjük. A többoldalú nemzetközi megállapodások, egyezmények és nyilatkozatok mellett a *soft law* elemek, a szokásjogi elemek és nemzetközi szervezetek tevékenysége az a forrásokor, amelyből kifejlődött ez a jogterület. Az egyes környezeti elemek védelméhez köthető szabályozási területek mellett a különösen aktuális biodiverzitási kérdések, a hulladékgazdálkodás szabályozási elemei és környezeti peres eljárások is helyet kaptak.

A kötet végül külön fejezetet szentel a környezetjog egyes szabályozási területeinek, melyek, mintegy *különös szabályozások* érvényesülnek. A területhasználat, az épített környezet alakítása és védelme, a településfejlesztés, a föld védelme, a természetvédelem és a vízgazdálkodás, a levegőtisztaság védelem és a klímavédelmi jog mellett külön alfejezet mutatja be a hulladékgazdálkodás, a vegyi anyagok és ipari balesetek, a biotechnológia és génmódosítás, a zajártalom és rezgésvédelem, valamint az energiajog szabályozását. Egy-egy fejezet külön figyelmet fordít az Európai Unió keretszabályozásra, és bírósági gyakorlatra, csakúgy, mint a hazai jogi sajátosságokra. Ezt a fejezetet is jellemzi a kötet egészén végig vonuló rendszerszemlélet.

A más jogágakkal és az uniós joggal való számos közös metszet okán nemcsak környezet- és a természetvédelem területén dolgozó szakemberek számára jelent komoly elméleti alapot a kötet, hiszen a rendszer egészének ismerete bármilyen gyakorlati kérdés megoldásánál kihagyhatatlan. A könyv könnyen áttekinthető szerkezete és tagolása, a fejezetek egymásra épülése és utalásai, a számos értékes Európai Unió bírósági jogeset bemutatása mind a magas szintű munkavégzést

---

segítik elő. Szükség lehet erre például, ha valaki bármely környezetterheléssel is járó tevékenység engedélyezése kapcsán vagy egyes felelősségi kérdések tisztázásához, netán szerződéses jogviszony, esetleg valamely környezet- vagy természetvédelemhez kapcsolódó büntetőjogi vagy alkotmányjogi kérdésben kíván eligazodni. Az általános elméleti alapok mellett a különös szabályozási területek speciális sajátosságai és legfontosabb szabályozási csomópontjainak bemutatása szintén hozzájárul a professzionális jogalkalmazáshoz.

Az egész munkán egyenletesen érzékelhető az elmélet és a gyakorlat szükségképpeni egyensúlya, így mindennek révén a környezetjogi kötet az oktatás és jogalkalmazás számára egyaránt megfelelő alapokat ad, emellett elősegíti a környezetért érzett és vállalt egyéni és közösségi felelősség elmélyülését.

Tahyné dr. Kovács Ágnes PhD

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar

kovacs.agnes@jak.ppke.hu